

Νίκος Σιδέρης

**ΔΥΝΑΜΗ
ΚΑΙ ΒΙΑ
ΣΤΗΝ
ΕΦΗΒΕΙΑ**

Μια στρατηγική για γονείς
και παιδαγωγούς

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

**Μια στρατηγική για γονείς
και παιδαγωγούς**

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Π Ο Ι Η Σ Η

Γκο, Εκδόσεις Καστανιώτη 1983

Περίπλους ή Ανατροπή των ονομάτων, Εκδόσεις Καστανιώτη 1990

Τρυφερός κωπηλάτης, Εκδόσεις Καστανιώτη 2000

Η τέχνη του κόκκου, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2011

Αηδόνι ερείπια και άλλα ποιήματα, Εκδόσεις Αρμός 2022

Μ Υ Θ Ι Σ Τ Ο Ρ Η Μ Α Τ Α

Ερωτικό τραγούδι, Εκδόσεις Καστανιώτη 1998

Η μπαλάντα της σκόνης, Εκδόσεις Καστανιώτη 2003

Ένα τραγούδι για τον Ορφέα, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2011

Π Α Ι Δ Ι Κ Α

Τα κοκορωνάκια κοσμοκατακτητές, Εκδόσεις Εύμαρος 2021

Δίχως φάλτσα η μουσική είναι καλύτερη, Εκδόσεις Εύμαρος 2022

Μ Ε Λ Ε Τ Ε Σ

Η εσωτερική διγλωσσία, Εκδόσεις Καστανιώτη 1995

Και όμως μιλάνε – Έφηβος λόγος, Εκδόσεις Καστανιώτη 1999

Αρχιτεκτονική και Ψυχανάλυση: Φαντασίωση και Κατασκευή, Futura 2006

Architecture and Psychoanalysis: Fantasy and Construction, Kindle Edition, 2013

Ο Φρόνυτ κρυπτο-κόκκινος; Ιστορία, Θεωρία, Φαντασίωση, Εκδόσεις Orportuna 2009

Οικογένεια και νέες μορφές γονεϊκότητας, Εκδόσεις Orportuna 2010

Όπως ειπώθηκαν εκεί και ακούστηκαν: Μυστικά και αλήθειες από το ντιβάνι του ψυχαναλυτή, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2008

Τα παιδιά δεν θέλουν ψυχολόγο. Γονείς θέλουν!, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2009

Δεν παίζεις μόνο εσύ. Υπάρχουν κι άλλοι!, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2010

Ο ερωτισμός στην τέχνη, εικαστικές φαντασιώσεις, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2010

Μιλώ για την κρίση με το παιδί. Εμπιστευτική επιστολή σε μεγάλους που σκέφτονται, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2013

Το κατά Διαβόλου ευαγγέλιο – Πολιτική Ψυχολογία της κρίσης, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2014

Bullying: Και όμως νικείται!, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2016

Απώλεια – Πένθος – Κατάθλιψη: Πάθος και Λύτρωση, Εκδόσεις Μεταίχμιο 2020

Πώς το παιδί μαθαίνει να ζητά λαβαίνοντας υπόψη και τον άλλον, Εκδόσεις Αρμός 2022

Νίκος Σιδέρης

ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Μια στρατηγική για γονείς
και παιδαγωγούς

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Πρώτη έκδοση Σεπτέμβριος 2024

Επιμέλεια έκδοσης Μαρία Γονιδάκη

Διορθώσεις τυπογραφικών δοκιμίων Χρήστος Γιαμαρέλλος

Σχεδιασμός εξωφύλλου Ρεντουάν Αμζλάν

© 2024, Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

και

Νίκος Σιδέρης

e-mail: siderisn@gmail.com

ISBN 978-618-03-4186-7

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84186

Κ.Ε.Π. 6190, κ.π. 20335

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003500, fax: 211 3003562

metaixmio.gr • metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση

Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562

Βιβλιοπωλεία ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

- Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562
- Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581

Περιεχόμενα

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	
Η επιτακτική ανάγκη και το όνειρο.....	9
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	17
ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	19
ΕΦΗΒΟΣ: ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝ ΠΟΙΗΣΕΙ.....	20
ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ.....	22
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.....	24
ΕΦΗΒΙΚΗ ΥΠΑΡΞΙΑΚΗ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ: ΠΟΙΟ ΘΕΜΕΛΙΟ;.....	27
ΤΟ ΔΙΔΑΓΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚΙΑΒΕΛΙ.....	31
Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΥΤΑΠΑΤΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ.....	35
ΟΤΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΙΣΘΗΣΗ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΑΓΑΠΗΣ.....	49
ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ «ΔΥΝΑΜΗ».....	57
ΒΙΑ, Η ΕΥΚΟΛΗ ΔΥΝΑΜΗ.....	62
ΒΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΤΗΡΕΣ.....	66
ΤΟ ΠΡΟΣΗΜΟ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.....	84
ΤΟ ΡΟΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.....	86
ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ.....	98

ΣΑΓΗΝΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ΣΤΟ ΚΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.....	100
ΑΠΑΡΝΗΣΗ ΚΑΙ «ΑΘΩΑ ΑΝΟΜΙΑ» ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ.....	110
ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ: ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΗ, ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ	114
BULLYING: ΜΙΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΑΘΕΜΙΤΗΣ ΒΙΑΣ	117
Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ	124
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	127
ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΝΙΚΙΕΤΑΙ!	129
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ: ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	130
ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ...	134
ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.....	136
ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΣΜΟ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ;.....	138
ΕΝΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΙΚΗ ΒΙΑ.....	163
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	171
ΥΠΕΡΗΡΩΕΣ: ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΥΠΕΡΟΠΛΟ	173
ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΝΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ	198
ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΕΙΝΑΙ ΕΦΙΚΤΟ ΟΛΟ ΑΥΤΟ;	201

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Οι καλές απαντήσεις προϋποθέτουν τη διατύπωση πρόσφορων ερωτημάτων. Στο πλαίσιο του παρόντος βιβλίου, αυτά είναι τα εξής:

Γιατί οι έφηβοι σαγηνεύονται από τη δύναμη; Γιατί μαγεύονται από την άνομη βία, όπως στο bullying; Πώς θα μπορούσαμε να αποδομήσουμε αυτό το μοιραίο δίπολο που τρέφει και τρέφεται από την απόλαυση του κακού; Πώς θα μπορούσαν η λατρεία των υπερηρώων και ο ιπποτισμός που αυτοί ενσαρκώνουν, έτσι όπως ήδη ενυπάρχει στην ψυχή των παιδιών και των εφήβων, να πλαισιώσουν και να υπερβούν αυτόν τον διπλό πειρασμό; Πόσο οι μεγάλοι, εκπαιδευτικοί και γονείς, αξιοποιούν αυτή την πολύτιμη παιδαγωγική δυνατότητα;

Πολύχρονη μελέτη, από τη μια, μαζί με την αδήριτη κραυγή των γεγονότων οδηγούν σε μια ρηξικέλευθη προσέγγιση σε αυτά τα θέματα και σε απαντήσεις άμεσα εφαρμόσιμες στην τάξη και στο σπίτι.

ΕΦΗΒΟΣ: ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝ ΠΟΙΗΣΕΙ

Ο έφηβος είναι υποκείμενο εν ποιήσει, και με τις δύο σημασίες του όρου:

Πρώτο, ακόμη και αν αγνοεί ποιο είναι το όνομα αυτού που κάνει, ο έφηβος βιώνει ποιητικά τον κόσμο: Με φαντασία και πάθος, αναζητώντας μεταφορικές σκηνές και επιφάνειες προβολής των αισθημάτων του, ανοιχτός στην πρακτική της υποκειμενικής σημασιοδότησης και της ποιητική αδεία μεταποίησης της πραγματικότητας* – ακόμη και αν αυτή η ποιητική αίσθηση συχνά παραπλέει ή εξοκέλλει στα νερά του εφιάλτη. Και μόνο η καθοριστική παρουσία της μουσικής, και ιδίως του τραγουδιού, στη ζωή του τεκμηριώνει αυτή την οργανική σύνδεση της σημερινής εφηβείας με την ποιητική αίσθηση του κόσμου και της ύπαρξης των εφήβων.

Όντως, οι έφηβοι συνεχώς ακούνε μουσική, παίζουν μουσική, συνθέτουν μουσική, μιλούν για μουσική, τρέχουν σε συναυλίες... μέχρι που ταυτοποιούνται μέσω της μουσικής («ροκάς», «μεταλλάς» κ.τ.ό.). Ο ανεξάντλητος, βαθύς και περιεκτικός κόσμος της μουσικής είναι προνομιακό πλαίσιο –αγκαλιά και μαζί ενισχυτής και μετασχηματιστής– παθών και πιέσεων που δεν χωρά ο νους του εφήβου. Αρκεί να αναλογιστούμε για μια στιγμή το αδιανόητο μείγμα που μέσα του τσαλαβουτάει ο σημερι-

* Για όσους θεωρούν ότι οι έφηβοι δεν μιλάνε «γιατί δεν έχουν τίποτε να πουν», παραπέμπω στο βιβλίο μου *Και όμως μιλάνε – Έφηβος λόγος* (Κασιανιώτης, 2η έκδοση, 2011).

νός έφηβος: ρομαντισμός και κυνισμός, επιζήτηση του θρίλερ και αποφυγή της πικρής όψης των πραγμάτων, απαίτηση για αλήθεια και παραμύθια στο διαδίκτυο, αναζήτηση απαντήσεων και δυσχερέστατη σχέση με την ακριβολογία. Αυτά και άλλα τόσα απροσδόκητα και αντιφατικά χαρακτηρίζουν, όλα μαζί ταυτόχρονα και αλληλομπλεγμένα, την εφηβική εμπειρία, το εφηβικό φαντασιακό, τον εφηβικό λόγο, την εφηβική συμπεριφορά. «Υποκείμενο υπό κατασκευήν χαμένο στην ποίηση» – αυτή η διατύπωση μάλλον αποδίδει εναργώς το βίωμα των εφήβων.

Δεύτερο, ο έφηβος υπόκειται σε πολλαπλές και όχι πάντα εναρμονισμένες –συχνά δε αντιφατικές– διεργασίες ποίησης, ήτοι κατασκευής της υποκειμενικότητάς του – όπου ως υποκείμενο νοείται ένα ανθρώπινο πλάσμα που βιώνει, επιθυμεί και πράττει για λογαριασμό του, χωρίς να αρνείται τον κόσμο: Ένας άνθρωπος που έχει επαρκώς εναρμονίσει τα «θέλω» του με τη λογική των πραγμάτων, τις φαντασιώσεις του με τον κανόνα του παιχνιδιού, συγκροτούμενος έτσι ως αυτόνομο, επιθυμούν και ηθικό υποκείμενο.

Και οι δύο αυτές όψεις του υποκειμένου εν ποιήσει συγκλίνουν στον τυπικά εφηβικό τρόπο ύπαρξης, όπου τρομακτικές αλήθειες συνυπάρχουν με τις πιο έξαλλες φρεναπάτες και όπου ισχυρές δόσεις παντοδύναμου σουρεαλισμού καλούνται να συμπλέουν με χείμαρρους απόγνωσης μπροστά στη βιωμένη πίεση της πραγματικότητας.

ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Δύο μείζονες πηγές της δυστροφίας, της δυστοπίας και της δυσφορίας που διακατέχουν την εφηβεία είναι **η ασταθής εικόνα του σώματος και η ασαφής εικόνα του εαυτού του εφήβου.**

Με απλά λόγια, στην εφηβεία ζητείται απάντηση στα ερωτήματα: «Πώς είμαι;» «Ποιος είμαι;» «Τι θέλω;» «Πού πάω = πού θέλω και πού μπορώ να πάω;» «Τι θέση μπορεί να βρεθεί στον κόσμο για εμένα;» «Μ' αγαπούν;» «Πώς ν' αγαπηθώ;» «Πώς ν' αγαπήσω;»

Ερωτήματα καθολικά, πανανθρώπινα, με απαντήσεις που δεν είναι πάντα τόσο ευχερείς, ούτε τόσο καλόδεχτες... Ωστόσο, στην εφηβεία, αυτά τα ερωτήματα αποκτούν εκρηκτικές διαστάσεις, ενώ παράλληλα αλλάζουν μορφή κάθε δεύτερη μέρα, καθώς διαπλέκονται με καθρεφτίσματα, ταυτίσεις, προσωρινές εκδοχές Ιδεώδους Εγώ και ρευστές, έως και διαφεύγουσες εκδοχές Ιδεώδους του Εγώ.* Συχνά αντιφάσκουν και αλληλοαναιρούνται. Και εξίσου πυκνά αποκτούν την υπόσταση και την αίσθηση του άφατου και του ανείκαστου που με αφορά, δεν μπορώ να το αποφύγω και, ό,τι κι αν κάνω, παραμένει ανοικο-

* Όροι της Ψυχάνalysis που θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω. Συνοπτικά: Ιδεώδες Εγώ = μια εξιδανικευμένη εικόνα ναρκισσιστικής τελειότητας που παρέχει αίγλη και υπεροχή· Ιδεώδες του Εγώ = σύνολο ιδανικών ιδιοτήτων που, αν εναρμονίζεται με αυτές, το υποκείμενο αισθάνεται ότι καθίσταται άξιο αγάπης.

νόμητο. Δηλαδή, το βίωμα της συνάντησης με το Πραγματικό,* με όλη την εσωτερική ανατριχίλα και αναστάτωση που γεννά αυτή η επαφή. Αβεβαιότητα, ανασφάλεια, απειλή, άγχος ή αυταπάτες παντοδυναμίας είναι τα ψυχοσυναισθηματικά παράγωγα που γεννά αυτή η καθημερινή Οδύσσεια δωματίου σε κάθε εφηβική ψυχή.

Η εφηβική παράσταση του κόσμου και της θέσης μου μέσα του είναι διάτρητη. Ακόμη και οι πιο απόλυτες βεβαιότητες του χθες, πολύτιμα μπαλώματα, σπάνια φτάνουν αλώβητες μέχρι το αύριο... Όμως, η ύπαρξη των ανθρώπων διέπεται μεν από πραγματικότητες, αλλά βασίζεται σε βεβαιότητες περί του αληθούς, του καλού, του επιθυμητού, του αγαπητού, του εφικτού – και των αντιθέτων τους. Στην εφηβεία, αυτές ακριβώς οι ζωτικές βεβαιότητες δεν ανήκουν στα δεδομένα, αλλά στα ζητούμενα. Με την πρόσθετη ιδιοτυπία ότι ο κόσμος του υποκειμένου στην εφηβεία δεν θεμελιώνεται σε αφηρημένες έννοιες, αλλά σε ιστορίες, σε αφηγήσεις, σε μεγάλες φαντασίες – φανερές ή απόκρυφες. Και με την επιπρόσθετη ιδιαιτερότητα ότι κάθε απάντηση έχει την υπόσταση του προσωρινά απόλυτου: από το τι μουσική ακούμε μέχρι το τι ρούχα φοράμε και τι γκάτζετ κυνηγάμε... που θα πεταχτούν στον κάλαθο των αχρήστων συχνά μέσα σε ένα τρίμηνο το πολύ. Εξ ου και η τυπική δυσφορία του εφήβου μέσα στον κόσμο, μέσα στον πολιτισμό... και μέσα στο πετσί του.

* Όρος που εισήγαγε, με την ως άνω ιδιαίτερη σημασία, ο Ζακ Λακάν.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Εφηβεία λοιπόν σημαίνει ψάχνομαι, βρίσκομαι, χάνομαι, ξαναψαχνοβρίσκομαι, πάλι χάνομαι, φτιάχνομαι όπως φτιάχνομαι κι όσο φτιάχνομαι, ως προσωπική συγκρότηση και ως πρόταγμα βίου. Δεσπόζουσα στη διαδικασία αυτή είναι η διαμόρφωση και οι διαδοχικές αναμορφώσεις του Ιδεώδους του Εγώ. Περιπλανώμενος στον διάτρητο κόσμο του, ο έφηβος αναζητά εναντίονα μια δύναμη που θα του εγγυηθεί ότι ο κόσμος υπάρχει και είναι έτσι – δηλαδή, έχει μορφή και ευανάγνωστη λογική. Και ότι ο ίδιος καλώς υπάρχει έτσι όπως είναι – ακόμη και αν ακόμη το ψάχνει το εν λόγω «όπως». Η τεράστια φόρτιση αυτών των ζητουμένων αναφαίνεται ανάγλυφα στην επανερχόμενη αγωνιώδη ερώτηση των εφήβων προς τους μεγάλους, αλλά και στους συνομηλίκους τους: «Δεν μου έχεις εμπιστοσύνη;» Ρωτούν αν ο άλλος τους έχει εμπιστοσύνη, αλλά το ερώτημα είναι διπλής όψεως: Αυτό που τρίςβαθα αναρωτιούνται είναι αν οι ίδιοι μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη στους ανθρώπους και στον κόσμο, στον άλλον... και στον εαυτό τους... Και θεμέλιο του όλου οικοδομήματος της εμπιστοσύνης: «Ποιος μου εγγυάται ότι τα πράγματα είναι έτσι, μαζί και ο εαυτός μου;»

Είναι φανερό ότι μια τέτοια αναζήτηση είναι γεμάτη ελπίδες και φόβους, αγωνίες και παρηγορίες, πικρές συνειδητοποιήσεις και ολόγλυκες αυταπάτες... Η δε διέξοδος του εφήβου από αυτή τη θράκα έχει μεν ιδιαιτερότητες, αλλά θυμίζει και τον τρόπο των μεγάλων.

Τι κάνουν οι μεγάλοι σε καταστάσεις παρόμοιας ενατένισης της μιας ή της άλλης τρύπας στον κόσμο τους, καθώς αναζητούν και αυτοί παρόμοιες εγγυήσεις για την κατάσταση των πραγμάτων και του εαυτού τους; Προφανώς, κάθε πολιτισμός έχει επεξεργαστεί – και σε μεγάλο βαθμό επιβάλλει – τις δικές του απαντήσεις με το περίβλημα της αυθεντίας: μέγιστο παράδειγμα οι θρησκείες, αλλά και όλα τα «αυτονόητα-έτσι-είναι» που χαρακτηρίζουν κάθε ιδεολογία, κάθε σύστημα ηθών και εθίμων, κάθε συλλογική νοοτροπία, κάθε πολιτισμό.

Στον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό, ωστόσο, η δεσπόζουσα αντιρρόπηση της αγωνίας που γεννά η επαφή με τις τρύπες του κόσμου είναι άλλη: το χρήμα. Οι μεγάλοι, αν έχουν χρήματα ή έστω αν μπορούν να παριστάνουν ότι έχουν χρήματα, νιώθουν ότι είναι κάτι – και όσο πιο πολλά τα χρήματα τόσο πιο πολύ το «κάτι» και η ασφάλεια που παρέχει: πολλά χρήματα = πολύ «κάτι», μεσαία χρήματα = «ευτυχώς δεν βουλιάζουμε», λίγα χρήματα = «οχ!».

Παρόμοια λειτουργούν ψυχολογικά και οι σύγχρονοι Δυτικοί ή επηρεασμένοι από τη δυτική κουλτούρα έφηβοι. Μόνο που δεν μπορούν να βασιστούν στο χρήμα. Επειδή σ' αυτή την ηλικία το χρήμα είναι το χρήμα των γονέων και γενικά των άλλων – οπότε, ακόμη και αν το έχεις στα χέρια σου, είναι δανεικό και δυνητικά δουλωτικό, αφού σε αφήνει συνεχώς έκθετο στη βούληση και τελικά στην απόλαυση, δηλαδή στα καπρίτσια του άλλου, ήτοι του μεγάλου. (Ίσως εδώ βρίσκεται ένα σημαντικό «κλειδί» για τον πειρασμό της απόκτησης χρημάτων μέσω της παραβατικότητας ή του χειρισμού του άλλου – ισχυρός πειρασμός εφηβικός, αν και όχι μόνο...)

Επιπρόσθετα, το χρήμα δεν ανήκει στις παιδικές επιθυμίες

ώστε να κάνει το παιδί να νιώθει ευτυχημένο. Σε κάθε κανονικό παιδί αν χαρίσουμε ένα εικοσάευρο, ή θα το δώσει στη μαμά του (αν είναι έτσι εκπαιδευμένο) ή θα το παρατήσει κάπου αδιάφορα και θα τρέξει πάλι στο παιχνίδι του... Δεν το λατρεύει, δεν προσβλέπει σε αυτό για να αντλεί ικανοποίηση. Κι επειδή το παιδί μέσα στον έφηβο έχει έντονη παρουσία, αυτή η ασυνείδητη μη αξία συμβάλλει ομόρροπα στην όλη πρόσληψη του χρήματος από την ψυχή του εφήβου: Με το χρήμα κάνεις κάποια πράγματα, αλλά είσαι πάντα στο έλεος του κατόχου του, της πηγής του. Και, ακόμη πιο μοιραία, το χρήμα δεν είναι συστατικό της παιδικής αγάπης, δηλαδή της αγάπης που το παιδί περιμένει από τους γονείς του. Τα συστατικά αυτής της αγάπης είναι η παρουσία, η αποδοχή και η άφοβη καθοδήγηση* – και τα τρία άσχετα με το χρήμα. Άουτ, λοιπόν, το χρήμα ως εγγύηση του κόσμου και του εαυτού μου στην εφηβεία.

* Ανάλυση των τριών συστατικών της γονεϊκής αγάπης, όπως την περιμένει το παιδί, στο βιβλίο μου *Τα παιδιά δεν θέλουν ψυχολόγο. Γονείς θέλουν!* (Μεταίχμιο). Κυκλοφόρησε σε πλήθος επανεκδόσεων και υπάρχει και σε μορφή e-book.

**Γιατί οι έφηβοι σαγηνεύονται από τη δύναμη
και μαγεύονται από την άνομη βία;**

**Πώς θα μπορούσαμε να αποδομήσουμε αυτό το μοιραίο δίπολο
που τρέφει και τρέφεται από την απόλαυση του κακού;**

**Πώς θα μπορούσαν η λατρεία των υπερηρώων και ο ιπποτισμός
που αυτοί ενσαρκώνουν να υπερβούν αυτό τον διπλό πειρασμό;**

**Πόσο οι μεγάλοι, εκπαιδευτικοί και γονείς, αξιοποιούν
αυτή την πολύτιμη παιδαγωγική δυνατότητα;**

Η βία στον κόσμο των εφήβων, αλλά ήδη και των παιδιών, κατέχει περίοπτη θέση στο προσκήνιο του κοινωνικού, πολιτικού και ερευνητικού διαλόγου. Η απογοήτευση από την ανεπάρκεια των μέχρι τώρα παρεμβάσεων και η ανησυχία για την επέκταση του φαινομένου ενισχύουν την αίσθηση της απειλής για το μέλλον των παιδιών, των μεγάλων, της κοινωνίας, του πολιτισμού.

Το βιβλίο αυτό, εστιάζοντας στη σχολική βία και το bullying, προτείνει μια νέα στρατηγική προσέγγιση, με άξονα την αποδόμηση της νοσηρής σαγήνης που ασκούν η δύναμη και η βία στους εφήβους και την αξιοποίηση της λατρείας των παιδιών και των εφήβων για τους υπερήρωες.

**Για γονείς, εκπαιδευτικούς και
επαγγελματίες ψυχικής υγείας**

ISBN: 978-618-03-4186-7

9 786180 341867

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84186

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ

e-book